

строк, реального ув'язнення вони не бояться. А тому обов'язково потрібно порушувати питання про відшкодування матеріальних збитків, завданих державі незаконними вирубками чи службовою недбалістю. Якщо цього не роблять постійні лісокористувачі, то в такому разі це повинна робити прокуратура, звертаючись в інтересах держави в порядку кримінального або цивільного судочинства з позовними вимогами про відшкодування заподіяної шкоди.

Рогальська В.В.,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРАВО НА ПЕРЕКЛАД В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ

Стаття 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) регламентує одне з основних прав людини – право на справедливий суд. Зазначена стаття гарантує право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, при визначенні цивільних прав і обов'язків особи чи при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'являється особі [1]. Ця ж норма регламентує і змістовні елементи вищезазначеного права, зокрема - права осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування.

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди при розгляді справ застосовують як джерело права ЄКПЛ та практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) [2]. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі -КПК України) розширив коло суб'єктів застосування ЄКПЛ та ЄСПЛ, оскільки передбачив необхідність для усіх суб'єктів застосування кримінального процесуального законодавства, а не лише для суду, здійснювати свою діяльність з урахуванням практики ЄСПЛ [3], тим самим, законодавець, зобов'язав уповноважених суб'єктів реалізовувати в національному кримінальному судочинстві усі права осіб, які гарантовані ЄКПЛ, в тому числі і ті, що регламентовані в ст. 6.

Дослідження наукової літератури, вивчення матеріалів кримінальних проваджень та опитування практичних працівників дали підстави зробити висновок, що серед усіх прав, гарантованих ст. 6 ЄКПЛ, чи не найбільші перепони існують у реалізації прав підозрюваних (обвинувачених), які передбачені п.п. «а» та «е» ч. 3, ст. 6 ЄКПЛ, а саме: бути негайно і детально проінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинува-

чення, висунутого проти нього; якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або не розмовляє нею-одержувати безоплатну допомогу перекладача [1].

Право на переклад хоча і не регламентовано експліцитно у ст. 6 ЄКПЛ, проте воно встановлено у прецедентному праві ЄСПЛ та у Директиві Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу С2010/64/ЄС «Про право на усний та письмовий переклад в кримінальному процесі»³, системний аналіз яких дозволив визначити основні його положення: 1) право на переклад передбачає право особам, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування на безоплатний усний та письмовий переклад в кримінальному процесі; 2) основне призначення – забезпечення права на справедливий судовий розгляд; 3) межі реалізації поширюються на усі етапи кримінального судочинства; 4) рішення про необхідність залучення перекладача та те, які саме документи потрібно перекладати, приймаються компетентними органами, проте адвокат підозрюваної особи може звернутися з клопотанням про переклад додаткових документів, а остаточна відповідальність за прийняте рішення покладається на суд; 5) усний та письмовий переклад повинен відповідати певним стандартам, достатнім для того, щоб підозрюваний розумів характер та мотив обвинувачення. Усний переклад повинен забезпечити «ефективну участь» підозрюваного у процесі. Письмового перекладу потребують лише ті документи, які підозрюваний «повинен розуміти для того, щоб мати справедливий суд»; 6) на державу покладається обов'язок забезпечити достатню кваліфікацію залучених письмових та усних перекладачів з метою надання правильного письмового та усного перекладу; 7) для перевірки правильності усного перекладу держава повинна забезпечити технічне фіксування процесуальних дій за участю перекладача; 8) усі витрати, пов'язані з реалізацією права на переклад покладаються на державу [5], [6].

В національному законодавстві право на переклад також не регламентується окремою статтею, а розглядається як складова наступних засад - мова, якою здійснюється кримінальне провадження; доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень, змагальність а також забезпечення права на захист.

Така розпорошеність регламентації в законодавстві права на переклад та відсутність окремої статті, яка б визначала зміст вищезазначеного права, процесуальний порядок залучення перекладача та конкретизувала його процесуальний статус, на нашу думку, аж ніяк не сприяє його ефективній реалізації та призводить до певних процедурних ускладнень.

³ Аналіз вищезазначеної Директиви (норми якої для нас не є обов'язковими, оскільки Україна не є членом Європейського Союзу) має на меті, в першу чергу, визначення орієнтирів реформування національного законодавства в частині реалізації права на справедливий суд, оскільки, підписавши Угоду про асоціацію, Україна взяла на себе певні зобов'язання в тому числі і щодо приведення національного законодавства до вимог права ЄС.

Опитування практичних працівників доводить, що на сьогодні, такі ускладнення найчастіше виникають в тих випадках, коли залучення перекладача відбувається на безоплатній основі під час досудового провадження. Вважаємо, що це пов'язано в тому числі і з відсутністю регламентації в законодавстві чітко визначених підстав залучення перекладача та суб'єкта, який би відповідав за необхідність його залучення.

Так, відповідно до статті 68 КПК України, підставою залучення перекладача є необхідність у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів. Суб'єктами які, мають право залучити перекладача згідно зі ст. 68 КПК України виступають сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд.

Вивчення слідчої та судової практики засвідчило збільшення випадків коли сторона обвинувачення не вбачає необхідності в залученні перекладача (наприклад - підозрюваний є громадянином України, має диплом про здобуття вищої освіти, який свідчить про те, що він на достатньому рівні оволодів знаннями з української мови), проте сторона захисту на цьому наполягає, мотивуючи тим, що підозрюваний не розуміє українську мову та не має коштів для залучення перекладача на платній основі.

Задля вирішення подібних конфліктних ситуацій, з урахуванням позиції ЄСПЛ та Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу С2010/64/ЄС «Про право на усний та письмовий переклад в кримінальному процесі», вважаємо, за доцільним внести зміни до КПК України, де передбачити, що вирішення необхідності залучення перекладача за рахунок держави для підозрюваних та обвинувачених під час судового провадження повинно покладатися на суддю, а на досудовому провадженні - на слідчого чи прокурора. Проте, оскільки остаточну відповідальність за забезпечення справедливого розгляду справи все ж таки несе суддя, вважаємо за необхідним передбачити можливість стороні захисту оскаржувати до слідчого судді рішення про відмову слідчого чи прокурора залучити перекладача.

Під час вирішення питання щодо необхідності залучення перекладача, вищезазначеним учасникам слід пересвідчитися в тому, що відсутність перекладача не перешкоджає підозрюваному (обвинуваченому) брати повну участь в розв'язанні питання, яке для нього має вирішальне значення. (рішення ЄСПЛ «Кускані проти Сполученого Королівства»), а в тих випадках, коли сторона захисту намагається довести, що підозрюваний чи обвинувачений не володіє належним чином мовою, якою ведеться процес, вищезазначеним учасникам питання доцільності залучення перекладача слід визначати з урахуванням детального аналізу попереднього мовного досвіду підозрюваного (обвинуваченого) (рішення ЄСПЛ: «Кускані проти Сполученого Королівства»; «L.N.P. проти Аргентини», «Лагерблом проти Швеції») [7].

На підставі вищезазначеного можемо зробити наступні висновки: 1) право на переклад, що включає в себе право на безоплатний усний та письмовий переклад є змістовним елементом права на справедливий судовий ро-

згляд; 2) в національному законодавстві право на переклад є складовою окрім засади права на справедливий судовий розгляд, також наступних засад: мови, якою здійснюється кримінальне провадження, забезпечення права на захист та змагальність; 3) задля забезпечення справедливого судочинства через реалізацію права на переклад вважаємо за доцільним внести зміни до КПК України щодо визначення: змісту права на переклад; підстав залучення перекладача; кваліфікаційних вимог, котрим повинен відповідати перекладач та осіб, що приймають остаточне рішення про необхідність його залучення.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 20.05.2019).

2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лют. 2006р. № 3477- IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення 20.05.2019).

3. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітн. 2012 р. № 4651- VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 20.05.2019).

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30 листоп. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення 20.05.2019).

5. Directive 2010/64/ EU of the European Parliament and the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings // OJ L 280, 26.10.2010, P. 1-7.

6. Т. Спокен, М. Аттінгер Процесуальні права в кримінальному судочинстві: рівень забезпечення гарантій в Європейському Союзі URL: <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=3891> (дата звернення 20.05.2019).

7. Гора А.В. Маніпуляції з перекладом в кримінальному процесі URL: https://protocol.ua/ua/manipulyatsii_z_perekladom_v_kriminalnomu_protsesi_analiz_praktiki_espl_ta_natsionalnih_sudiv_vid_partnera_yuridichnoi_kompanii_ksg_partners_gori_a_v/ (дата звернення 20.05.2019).